

Maurice Merleau-Ponty'nin Çalışmalarında Matematik ve Yeni Bir Özgürlük Modellemesinin Olanacağı

Mathematics in the Works of Maurice Merleau-Ponty and the Possibility of a New Model of Freedom

Kemal ÇİNÇİN

Akdeniz Üniversitesi, Felsefe Bölümü, kml-math@hotmail.com

ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0003-3188-362X

Öz: Maurice Merleau Ponty, ortaya koyduğu vücut fenomenolojisinde matematiksel kavramlar ile matematiksel düşünce biçimlerinden oldukça faydalanmıştır. Öyle ki, fenomenolojik indirgemeyi, algıyı veya yaşayan, hissedilen ve hissedilen bedeni bir bütünlük içerisinde ele alırken ve argümanlarını geliştirirken, felsefesini meydana getiren bir takım düşüncelerini matematiğin diliyle de ifade etmeye ve açıklamaya çalışmıştır. Matematiğin anlamsal ve kavramsal birleştirici yapısı gereği, ortaya atılan fikirlerin geçerliliği ya da tutarlılığı, matematiğin kullanıldığı ölçüde artacaktır. Çünkü matematiğin sembolik anlamı ve dili, taşıdığı değer ve işlevi açısından diğer sembolik gösterimlerden doğal olarak farklıdır. Bu yüzden matematiksel ifadelerin anlaşılması için matematiksel düşüncenin mantıksal ve analitik yapısına alışmak gerekir. Çalışmanın amacı ise Ponty'nin çalışmalarının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmak ve yeni bir özgürlük modellemesi olasılığını tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: *Fenomenoloji, Algı, Matematik, Özgürlük.*

Abstract: Maurice Merleau Ponty has benefited significantly from mathematical concepts and mathematical thinking forms in the body phenomenology that he put forward. In fact, he tried to express and explain some of the thoughts that make up his philosophy in the language of mathematics while taking the phenomenological reduction, perception or living, feeling and sensed body in integrity and while developing his arguments. Due to the semantic and conceptual unifying structure of mathematics, the validity or consistency of the ideas that are put forward will increase to the extent that it is used. Because the symbolic meaning and language of mathematics in terms of its value and function is inherently different from other symbolic representations. Therefore, it is necessary to get used to the logical and analytical structure of mathematical thinking in order to understand mathematical expressions. The aim of this study is to help understand Ponty's work better and to discuss the possibility of a new freedom modeling.

Keywords: *Phenomenology, Perception, Mathematics, Freedom.*

Hiç kuşkusuz bilim olarak matematik, gerek kanıtlama teknikleri, gerekse evrensel olma iddiasındaki güç açısından diğer bilimlerden yapısal olarak ayrılmaktadır. Matematiksel sezgi, işlem yeteneği oturmuş ve herhangi bir matematiksel ifadede gerekli ön bilgilere sahip kişiler arasında- diğer yaşam alanlarında olmadığı kadar- ortak ve benzer bir zihinsel süreç sonucunda neredeyse aynı düzeyde gerçekleşen bir anlayış biçimini ortaya çıkarmaktadır. Bu bilime ait sembollerden oluşan yazılı dil, gündelik dilden oldukça farklıdır ve ancak matematiğin temel kurallarının bilinmesiyle insan mantığında anlamlı bir bütünlük oluşturur (Whitehead, 2009, s. 18).

Ponty açısından insan zihninin algılama sürecinde deneyim dünyasının ifade ettiği anlam, matematiksel önermelerin kavranması bütünlüğünde örnek olarak ele alınabilir. Söz konusu deneyimin algısal olarak ele alınışı, niceliksel ve niteliksel olarak her türlü değerlendirme ile birlikte varoluşsal öneme sahip bir tür empirik anlamlandırma ilişkisine dönüşür. Bir önermenin empirik anlama sahip olması ise, prensipte bile olsa, tecrübe sayesinde doğrulanmaya uygun olmasına bağlıdır (Rossi, 2013, s. 47). Bu açıdan düşlem gücünün ötesinde, apaçık bir deneyimin farkındalığı bilincin yönelimselliğine bağlı olmakla birlikte onu etkiler.

Ponty'nin çalışmalarında matematiksel indirgeme, benzerlik, boyut, simetri, perspektif, küp- doğru, Öklid Geometrisi ve postulatları, modern geometri ve küresel geometri gibi kavramlardan sıklıkla faydalandığı görülmektedir. Böylece kurduğu fenomenoloji, tutarlı bir anlamlandırmaya kavuşmuş ve rasyonel sayılabilecek özellikleri ön plana çıkarmıştır. Fenomenolojinin kurucularından Husserl de, bu anlamda “rasyonel bir anlatımın, bilim öncesi bir bilginin nesnesi olacak her tür nesne, kendini bilgide, dolayısıyla bilincin kendinde ortaya koymalı ve bütün bilgilerin anlamına uygun olarak veri haline getirilebilmeli.” (Husserl, 2014, s. 21) biçiminde düşüncelerini aktarmıştır.

Boyut kavramı Merleau Ponty de genel olarak uzamsal anlamda kullanılır ve özellikle resim sanatına dair değerlendirmelerinde yer alır. Bununla birlikte renk kavramı da beden, algı ve deneyim bütünlüğünde resme ve genel olarak yaşama bir tür boyut kazandırır.

Fenomenolojik indirgeme, olabildiğince her türlü aşkınsal olanın dışında içkin olana yönelmeyi hedeflerken, bir bakıma matematiksel olarak ifade edilemeyen özelliklerin de tecrübe edilmesini amaçlar. Ancak işlevselliği düşünüldüğünde fenomenolojik indirgeme, matematiksel indirgeme olarak örneklendirilebilecek bir takım tekniklerle daha iyi anlaşılabilir. Matematiksel indirgeme, verilen matematiksel ifadelerin basite indirgenmesini, sadeleştirilmesini ve böylelikle daha iyi anlaşılmasını ve yorumlanmasını hedefler. Buna örnek olarak aşağıdaki indirgemeler verilebilir:

1. Reel sayılar kümesinde -1'den farklı x değişkenine bağlı olarak aşağıda verilen ifadeyi düşünelim;

$$\frac{(x^2 - x + 1) \cdot (x + 1)}{x^3 + 1}$$

Bu örnekte verilen ifade 1'e eşittir.

$$a^3 + b^3 = (a + b) \cdot (a^2 - ab + b^2)$$

İki küp toplamına ait bu özdeşlik kullanılarak bu sonuca ulaşılabilir. Aslında, bu ifadede herhangi bir sonuca ulaşılması istenmemektedir matematiksel açıdan önemli olan şey verilen ifadeyi sadeleştirebilecek bilgi ve teknik birikimin yeterliliğidir. Ancak indirgeme sonucunda, verilen karmaşık ve kimileri için anlaşılması olan bu ifadenin aslında 1'e eşit olduğu görülebilir. Böylece, zihinsel işlem sürecinin dışında ele alınacak olunursa en basit haliyle algısal bütünlük netleşmeye başlar.

$$2. \quad A = 3^{150} \text{ ve } B = 5^{100}$$

sayılarından hangisinin daha büyük olduğunu bulmaya çalışalım. İlk bakışta buna karar vermek oldukça zordur. Ancak, üslü ifadelerle ait temel matematiksel işlemler ve indirgeme sayesinde,

$$\begin{aligned} 3^{150} &= 27^{50} \\ 5^{100} &= 25^{50} \end{aligned}$$

olarak verilen ifadeler yeniden düzenlenince, 27^{50} sayısının 25^{50} sayısından daha büyük olduğu kolayca görülebilir.

Bu ve buna benzer indirgemeler yoluyla matematiksel bir ifadenin gerçek olarak ne anlama geldiği daha nesnel bir biçimde görülebilmekte ve daha doğru yargıda bulunmanın önü açılmaktadır. Zaten her hangi bir anlayışın yapısal durumu, karşılaşılan önermeye göre de farklılık gösterir (Russell, 1992, s. 116). Ayrıca, bir kavramın basitleştirilmesi karşısında ortak kavrayışın benzerliği ve tartışılma oranının düşüklüğü sonuçlarının da olası olduğunu unutmamak gerekir. Bu tekniğin fenomenolojide kullanılmasını Ponty, Husserl'den farklı olarak ele almış, genellemelerden kaçınmanın zorluğuyla birlikte, beden ve algı bütünlüğünde kişisel önyargılara açık olarak kısır ve indirgemenin olanakları açısından tartışılabilir bir durumda kalacağını düşünmüştür.

Bir geometri kavramı olarak benzerlik, bir takım matematiksel ilkelere dayanır. Herhangi iki çemberin birbirine benzer olduğu, matematik eğitimi olmayan bir kişi tarafından bile kolayca anlaşılabilir. İki kare, iki küp veya kenar sayısı eşit olan herhangi iki düzgün konveks çokgen için de bu durum geçerlidir. Ancak herhangi iki üçgenin benzer olduklarını ortaya koymak için bazı temel geometrik özelliklerin sağlanması gerekir. Benzer geometrik şekillerin hesaplanabilir bir benzerlik oranı vardır ve bu oran ile bu benzer şekillerin alanları ya da hacimleri oranları da hesaplanabilir. Geometrik olarak benzer iki şeklin benzerlik oranı k ise, yüzey alanlarının oranı k^2 olurken, hacimleri oranı da k^3 olarak hesaplanır. Buna göre, benzerlik oranı 2 olan iki küpün (ayrıtlarının uzunluklarının oranının 2 olması) yüzey alanlarının oranı 4 olmaktadır, hacimlerinin oranı ise 8 olmaktadır.

Sanat eserlerinin ister gerçeğin bir benzeri olarak, isterse de sanatçının düşüncesinde ortaya çıkan eserin ham halinin bir benzeri olarak ele alınışındaki tasarımın aktarılması sürecinde benzerlik kavramı ve kararı büyük öneme sahiptir. Benzerliğin bu türden bir kullanımı, genel olarak güzel olana ulaşmaya yardımcı olur. Heidegger açısından, “Güzel, hoşumuza giden değil, bilakis hakikatin marifetine tabi olandır.” (Heidegger, 2013, s. 13). Ponty, bu açıklamanın ötesinde resim sanatında sanatçının gerçeğin bir benzerini resmetmekten çok daha fazlasını yaptığını düşünür. Bu yüzden Ponty, açıklama yerine betimleme özelliği içerisinde sanat eserini değerlendirir. Görüş kavramı Ponty için benzerlik ilişkisini kurmada önemlidir bunu “Görüş, vücutta verilen işaretleri sıkı bir şekilde çözen bir düşüncedir. Benzerlik, algının sonucudur, kaynağı değil” biçiminde ifade eder (Ponty, 2006a, s. 48). Ponty'ye göre, resimde varsayılan benzerlik durumu matematiksel olarak açıklanamaz ve sayılara indirgenemez. Ancak burada asıl açıklanamaz olan şeyin, zihinde kurulan benzerlik ilişkisinin tam olarak ifade edilememesinden kaynaklandığı unutulmamalıdır. Kavramsal olarak tanımlanmış ve matematiksel olarak açıklanabilen biçimsel benzerlik durumları somut olarak söz konusu olabilir.

Pek çok sanat eserinde kullanılan perspektif ve izdüşüm teknikleri yine bir takım geometrik özellikler içerir ve belirli matematiksel kurallara bağlı uygulanır. Benzerlik temelli modellenen bir, iki ve üç nokta perspektifleri sayesinde sanat eseri ile gerçek yaşam benzerliği algısı sağlanmış olmaktadır.

Basit olarak, düzlem üzerindeki bir şeklin aynı düzlemde bir doğru üzerindeki dik izdüşümlerini incelemek veya üç boyutlu olarak bir katı cismin bir doğru ya da bir düzlem üzerindeki dik izdüşümünü belirlemek, özellikle izdüşümü alınacak şekil düzgünse kolaydır. Ancak, düzgün olmayan bir cismin belirli bir yüzeydeki izdüşümünü belirlemek görece olarak zordur. Benzer durumlarda kullanılan yelpaze ışın demeti izdüşümünün temelinde türev ve integrale dayalı modellemeler önemli bir yer tutar.

Merleau Ponty'ye göre tüm bu teknikler Descartes için çok büyük bir anlam taşır bunu;

*Descartes'in oyma resimlerde hoşuna giden, bunların nesnelere biçimini koruması ya da hiç değilse nesnelere ilgili bize yeterli işaretler sunmasıdır....ama onun için rengin süs olduğu, boyama olduğu, resmin bütün gücünün deseninkine dayandığı ve desenin gücünün de **perspektif izdüşümün** öğrettiği tarzda desen ile kendiliğinden uzay arasında var olan ayarlı ilişkiye dayandığı kuşku götürmez (Ponty, 2006a, s. 50).*

olarak ifade eder. Merleau Ponty açısından, sanat eserlerinde kullanılan ve gerçeği daha iyi yansıtmaya iddiası taşıyan bu tür teknikler, sanat eseri ile beden ve algı bütünlüğünü açıklamaz ve sınırlayamaz. Descartes'ın etkisinde gelişen matematiksel modelleme çabaları uzayın algımızla birlikteliğini ayırmaya hizmet ediyor gibidir. Ponty bu durumu da;

Descartes'in uzayı, empirik'in boyunduruğunda olan ve kurmaya cesaret etmeyen bir düşünceye karşı doğrudur. İlk uzayı idealleştirmek gerekiyordu; kendi türünde mükemmel, açık, kullanışlı ve homojen olan, düşüncenin bakış açısı olmaksızın üstünden uçtuğu ve üç dik açılı eksen üzerine tam olarak taşıdığı bu varlığı tasarlamak gerekiyordu; bir gün kurgunun sınırlarının bulunabilmesi için, uzayın, bir hayvanın dört ya da iki bacağı olduğu gibi üç boyutlu (ne daha fazla ne daha az) olmadığına anlaşılabilmesi için boyutların değişik ölçüm sistemleri tarafından, hiçbiri tarafından tam olarak ifade edilmeden, onların hepsini doğrulayan bir boyutsallıktan, çok biçimli bir Varlık'tan alındığının anlaşılabilmesi için. Descartes, uzayı serbestleştirmekte haklıydı. Kusuru, ona bütünüyle olumlu bir varlık payesi vermektir; her çeşit bakış açısının, belirtisizliğin, derinliğin ötesinde, her çeşit hakiki kalınlıktan yoksun (Ponty, 2006a, s. 53).

biçiminde anlatır. Böylece insanlar her şeyi iki, üç gibi verili sayıda farklılıklar üzerine kurmaya ve anlamlandırmaya başlamışlardır. Hatta, Wittgenstein'in dediği gibi “amaçlarımız için hayal gücünün her bir sürecini bir nesneye bakma ya da boyama, çizme ya da modelleme ve kendi kendine konuşmanın her bir sürecini sesli konuşmaya ya da yazma ile mükemmel bir şekilde değiştirebiliriz.” (Wittgenstein, 1965, s. 4). Tüm bu algı dünyasının vücutsal olanı ile zihinsel olanı arasında bir ayırım varmış gibi ele alınışı ve dilsel sembolik açıklamaların vazgeçilemez oluşu yönündeki anlayış, Ponty ile birlikte bambaşka bir hale bürünme olanağı yakalamıştır.

Ponty'ye göre, resimde kullanılan çizgiler genel olarak tek başlarına bir şey ifade etmezler ve “çizgi, klasik geometride olduğu gibi, fonun boşluğu üzerinde bir Varlık'ın belirmesi değildir; modern geometrilere olduğu gibi, önceden var olan bir uzaysallığın kısıtlanması, ayrılması, değişime sokulmasıdır.” (Ponty, 2006a, s. 71). Aslında bu durumda geometride kullanılan çizgilerin de belirli bir cismin veya şeklin bilinç tarafından canlandırılabilme olasılığını ortaya çıkarmaktadır. Somut biçimlerin soyut anlamları olabilir ve bu yüzden de kontrol ve tahmin edilemez bir deneyim ağı ortaya çıkar.

Öklid geometrisinin en önemli çıkarımlarından biri, bir doğruya dışındaki bir noktadan yalnız bir tane paralel doğru çizilebildiğidir. Oysaki modern geometrilere örneğin hiperbolik geometride yüzey özelliklerine bağlı olarak bir doğruya dışındaki bir noktadan sonsuz sayıda paralel doğru çizilebilmektedir. Yine hiperbolik yüzeyde bir üçgenin iç açılarının toplamı her zaman 180 dereceden küçüktür. Eliptik geometride ise bir doğruya dışındaki bir noktadan paralel bir doğru çizilemez.

Tüm bu değişimler geometrinin yani bir başka deyişle matematiğin bile değişmez olarak ele alınmayacağı yönünde bir düşünce gelişmesine yol açmıştır. Bunu, Ponty bir tartışmada şu şekilde belirtmiştir;

Burada şüphesiz benim hatamdan kaynaklanan bir yanlış anlama var. Matematik düşüncenin, algısal deneyimin bir yansıması ya da bir kopyası olduğunu ve onun başka kipliklere erişemediğini kastetmedim. Söylemek istediğim, matematik düşüncenin de aynı temel yapılarla sahip olduğudur; mutlak değildir. Her ne kadar biz burada ebedi doğrulukları ele aldığımızı düşünsek de matematik düşünce tarihe bağlıdır (Ponty, 2006b, s. 78).

Merleau Ponty, matematikte yaşanan değişim ve gelişmelere bağlı olarak düşüncesinin temelinde pozitif bilimlerdeki gibi var olan bilimsel akıl yürütmelerin, olgusal olmayan tecrübelerin doğasını açıklamada gerekli olmasına karşılık yetersiz olduğunu;

Pisagor Teoremi'ni düşündüğümde ve onun doğruluğunu kabul ettiğimde, bu doğruluğun sadece bir anlığına geçerli olmadığı açıktır. Bununla birlikte bilginin sonraki ilerlemeleri, henüz nihai ve koşulsuz bir apaçıklığın söz konusu olmadığını; Pisagor Teoremi ve Öklitçi sistemin bu tür apaçıklıklar olarak görünmeleri durumunda bile, bunun belirli bir dönemin ve kültürün damgası olduğunu ve yeni bir gelişmenin onu ortadan kaldırmaya bile, henüz soyut ve kısmi doğruluk olarak ona asıl yerini geri vermesi gerektiğini açığa çıkaracaklardır. Böylelikle bizi ilgilendiren zaman dışı bir doğruluk değil, daha ziyade bir zamanın diğer bir zaman tarafından yeniden ele geçirilmiştir; tıpkı algı düzeyinde, bir şeyi algılama konusundaki kesinliğimizin, deneyimizin yalanlamayacağı güvencesini vermediği ya da daha yoğun bir deneyimden muaf tutmadığı gibi. (Ponty, 2006b, s. 56-57).

olarak dile getirir

Merleau Ponty'de uzay kavramı ayrıca önemlidir. Çünkü uzay, yani evren beden ile sürekli bir ilişki bütünlüğü oluştururken, bir yandan da algının çevresini sarar ve zenginleştirir. Uzayı algılamada da algı beden bütünlüğünün nasıl çalıştığı önemlidir. Bu bütünlük ile birlikte nesnelerin altta, üstte, yanda gibi konumlarla mekânsal olarak yerleri belirlenir. Uzayın değerlendirilebilmesinde bir mutlak başlangıç noktası genelde önemlidir. Bu tür değerlendirmeler aslında özü sebebiyle matematiksel olarak değerlendirilebilen kavramlardır.

Ponty, geliştirdiği vücut fenomenolojisinde, algıyı özne ve nesne arasındaki bir ilişki gibi görmez. Aksine, algıdan bağımsız bir özne veya nesnesi olmayan bir algıdan bahsedilemeyeceğini otaya koyarken özne, nesne ve algıyı bir arada değerlendirmenin gerekliliğine inanır. O, duyum kavramını beden ile birlikte düşünür ve bedenin yaşayan öznenin kendisi olduğunu belirtir. Bir bakıma öznelci yaklaşıma karşıdır ve duyumun nesnelleştirilemeyeceğini ortaya koymaya çalışır. Merleau Ponty, zamanındaki psikolojik deneylerin algı üzerindeki yaklaşımlarından oldukça haberdardı ve fenomenolojinin psikolojiye kaymasını istemiyordu. Algıya bağlı tepkilerin, davranışçı psikologlara göre kaynağı uyarıcıları ancak algısal organizasyon ve bütünlük temelinde, Gestaltçı psikolojiye göre, tepkilerin kaynağı insan zihni ve içsel süreçlerdi. Öyle ki bu yaklaşımda şekil, zemin, yakınlık, benzerlik, süreklilik, tamamlama gibi pek çok ilişki bu sürecin belirleyicileriydi. Ponty'nin algı fenomenolojisi Gestaltçı psikolojinin etkileriyle değerlendirilebilir. Bu anlamda davranışı değiştirmenin yolu çevrenin değişiminden çok zihnin, bilincin ve algı anlayışının değişimi ile gerçekleşmesinin mümkün olduğu öne sürülür. Ponty, şekil-zemin, tamamlama, süreklilik, benzerlik, yakınlık, basitlik gibi algı yasalarının farkında olarak matematiksel düşüncede gerçekleşen algı sürecinin de benzer özellikler gösterdiğini düşünür. Bu konuda verdiği örnek ilginçtir;

Örneğin geometrinin küp hakkında verdiği tanımı bilen biri olarak bir küpe baktığımda, onun çevresinde döndüğümde bana sunacağı algıları öngörebiliyorum. Bu varsayımda görünmeyen yüz, algının gelişimine ait belirli bir yasanın sonucu olarak bilinecektir. Ancak algının kendisine başvurduğumda onu bu biçimde yorumlayamam. ... nesnenin görünür yüzleri ile birlikte görünür olmayan yüzlerini de sunan, hali hazırda verili olandan edimsel olarak verili olmayana götüren bu sentez, nesnenin bütünlüğünü özgürce ortaya koyan entelektüel bir sentez değil, daha çok pratik bir sentezdir (Ponty, 2006b, s. 46-47).

Merleau Ponty'ye göre, beden ve algı bütünlüğü ile düşünülecek olunursa, herhangi bir duyum olayının öncesinde bedenin duyuma hazırlanması ve nesnesine yönelmesi söz konusudur. Atomcu, mekanistik ve materyalist düşüncelerin eksik yönlerini ortaya koyup tartışan Ponty, bu tartışmalarında yetersiz gördüğü düşüncelerin en temel ve sarsılmaz ilke olarak kullandığı, ayrıca düşünce yapısını ortaya koyarken rehber seçtiği matematiksel düşünce ve tekniklerden faydalanarak bir bakıma onları kendi silahı ile eleştirmiştir. Yaşam dünyasının önemini ortaya koyarak da idealizmin ve şüpheli yaklaşımların da karşısında bir tavır takınmıştır.

Ponty, bedeni dünya yani evren ile birlikte ele alır ve bedeninin dünyasını bedeninin karşısında olarak ayrıca değerlendirmeyi. Elbette O'nun fenomenolojisi, Heidegger'in öğrenmeye dair ortaya koyduğu tez hatırlayarak ele alınmalıdır "biz ancak, düşünmenin günümüze kadar oluşmuş olan varlığını temelden unutmamız şartıyla öğrenebiliriz." (Heidegger, 2013, s. 7).

Ponty, matematiğe karşı bir tavır takınmaz ancak zihin beden ayrımını kabul etmeyen bir düşünce içerisinde yaşam dünyasının algı sürecinin, öznesi ile bir bütün olan bedeninin ve deneyim sürecinin matematiksel modellemesinin yapılamayacağını ve sayılara indirgenemeyeceğini ifade eder. Bununla birlikte, matematiğin anlamsal birleştiriciliği ve tutarlılığından faydalanmak amacı ile, temel matematiksel kavramlara başvurur. Kesin yargıların ortaya çıkma olasılığından ise rahatsızdır. Aslında karşı olduğu şey pozitif bilimlerde nesnesinin karşısında yer alan beden açısından mutlak yargıların ortaya konma çabalarının sonucu olarak gerçek yaşam dünyasında tartışılabilir pek çok şeyin gözden kaçmasıdır. Kaos ve olasılıklar içerisinde yaşayan beden, pozitif bilimlerin ortaya koyduğu ilişkiler ile pratik yaşamını kolaylaştırma ve çeşitlendirmenin yollarını ararken, henüz kendi yaşamının değerinin ve var olan çeşitliliğinin gözden kaçmasına da seyirci kalmamalıdır.

Kaosu deneyimleyen ve yaratan birey, matematiğin tutarlılığı ile birlikte eylemlerini ve kendisini bir tür konumlandırma ve anlamlandırma dürtüsü ile hareket edebilir. Bu hareket ve düşünce tarzının özgürlük kavramının ele alınışında yeni yöntemler ortaya çıkarması beklenebilir. O halde, Merleau Ponty'nin fenomenolojik yaklaşımı ile matematiğin birlikteliğinde yeni bir özgürlük anlayışı kurgulanabilir mi? sorusu tartışılabilir. İnsan, bir kültür varlığı olarak ele alındığı için bu kurgu mümkün gözükmemektedir. Ancak bu noktada özgürlüğü etmiş bir sorunu olarak ele alan tarihsel süreçten uzaklaşıp, özgürlük düşüncesinin bilinçte sorgulanma durumlarına yoğunlaşmak gerekir.

Özgürlük ilk olarak hissedilen ve yüklenilen özgürlük olarak iki farklı açıdan ele alınırsa algının seviyesine bağlı, anlık olarak değişen bir psikolojik durum söz konusu olur. Bir bakıma, Russell'in dediği gibi "tümdengelimim epistemolojik sistemi hem mantıksal hem de psikolojik düşünmeyi kapsar" (Russell, 1992, s. 50).

Öyle ki; bilinç, Ponty'nin algı düşüncesindeki gibi bir süreç içerisinde varlığını gerçekleştirirken, matematiksel olarak hesaplanamayacakmış gibi duran ama aslında modellemesi mümkün olan farklı olanakların farkındadır. Bu farkındalık içerisinde bilincin yöneldiği olanaklar anlık olarak şartlara bağlı değişmekte ve dolayısıyla da psikolojinin el verdiği ölçüde bilinç tarafından eyleme geçirilip geçirilemeyeceği mevcut güç dengelerinin izin verdiği ölçüde ortaya konulmaktadır. Elbette ki bilinç sahibi birey, matematiğe dökülmemiş, yazılı olarak kanunlaşmamış ve çevresel baskı araçlarının etkisinin net olmadığı durumlar içerisinde pek çok söz konusu değerlendirmeyi henüz kendisine bile açıklayamayacağı bir şekilde yapabilir.

Bilinç, hissedilen olarak kendi özgürlük hissi için psikolojik bir değerlendirmeyi becerebildiği matematiksel kombinasyon hesaplamaları arasında bir karar verir. Böylece bilincin eşlik ettiği zihinsel süreçlerin sonucunda birey, kendisini ya özgür hisseder ya da etmez. Bu durum ise anlık farklılık gösterir çünkü bilincin yöneldiği algı dünyası her an değişebilir. Bilinç, yüklenilen özgürlük olarak başka bilincin özgürlüğü hakkında eğer bir sonuca varmak istiyorsa, karşısındaki bilincin psikolojik durumunu ve yöneldiği varlık dünyasını tam olarak bilemese de eylem olasılıklarının deneyimsel farkındalığında özgür hissedip hissetmediği konusunda bir yargıda bulunur. Bilincin deneyim dünyasında bulunan eylemlere yönelik tüm kavramların olası kombinasyonlarının hesabı mümkün gözükmemekle birlikte, bilincin anlık olarak yöneldiği ve Ponty'nin bütünlük içerisinde değerlendirdiği algı durumunda, sınırlı sayıda eylem kombinasyonlarının bir modellemesi yapılabilir. Böylece ardışık iki bilinç durumunda hissedilen ya da yüklenen özgürlük hissi farklı olabilir.

Sonuç olarak, Merleau Ponty'nin geliştirdiği vücut fenomenolojisi, matematik ile birlikte gelecekte yeni bir özgürlük anlayışının ortaya çıkmasını sağlayabilir. Serbestlik olarak nitelendirilen ve bilinçli eylem durumunun olmadığı durumlar bir kenara bırakılırsa, temeli akıl, psikoloji, algı düzeyi ve matematiğe dayalı olması muhtemel bu anlayış, tarih boyunca süregelen özgürlük tartışmalarına yeni bir boyut kazandırabilir.

Kaynakça

- Heidegger, M. (2013) *Düşünmek Ne Demektir?* Rıdvan Şentürk (Çev.). İstanbul: Paradigma.
- Husserl, E. (2014). *Kesin Bilim Olarak Felsefe*. Abdullah Kaygı (Çev.). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Ponty, M. M. (2006a) *Göz ve Tin*. Ahmet Soysal (Çev.). İstanbul: Metis.
- Ponty, M. M. (2006b) *Algının Önceliği ve Onun Felsefi Sonuçları*. Yusuf Yıldırım (Çev.). İstanbul: Kabalcı.
- Rossi, J. G. (2013) *Analitik Felsefe*. Atakan Altınörs (Çev.). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Russell, B. (1992) *Theory of Knowledge*. London: Routledge.
- Whitehead, A. N. (2009) *Sembolizm Anlamı ve Etkileri*. Kadir Yılmaz (Çev.). İstanbul: Şule.
- Wittgenstein, L. (1965) *The Blue and Brown Books*. New York: Harper & Row.